

TSAAR ALEXANDER I IN GENT

Het is 48 jaar geleden dat Pierre Kluyskens ons vertelde hoe dit bezoek verliep.

Na de slag van Leipzig die vier dagen lang, van 16 tot 19 Oktober 1813, heeft gewoed, is de teerling geworpen: Napoleon heeft definitief de oorlog verloren en de laatste, soms heroïsche stuiptrekkingen van het keizerlijk leger, zullen nog onmogelijk de steeds sneller wordende opmars der Verbondenen kunnen tegenhouden. Stad na stad ontruimen de Fransen, Duitsland, Spanje en België. Op 1 Februari 1814 slaat het Frans garnizoen te Gent op de vlucht. Op 31 Mei eindelijk doen de Verbondenen, met tsaar Alexander I aan het hoofd, hun intrede in de Franse hoofdstad.

Napoleon ondertekent de troonafstand te Fontainebleau: het keizerrijk is met een pennetrek van de Europese kaart geschrapt.

De dominerende figuur op het Europees schaakbord, de vorst naar dewelke alle blikken gericht zijn is de enigmatieke keizer van Rusland, de zes-en-dertigjarige Alexander I, de verstandige nu eens vrijzinnige, dan weer absolutistische monarch die het lot van Europa en van Frankrijk zal bezege-
len.

Talleyrand, de sluwste aller diplomaten, heeft het onmiddellijk begrepen. Om de zienswijze van Engeland, Pruisen en Oostenrijk bekommert hij zich weinig. Hij weet dat het Alexander is die eerst, uit bewondering, de vriend van Napoleon geweest is, maar naderhand de coalitie van gans Europa oprichtte tegen de keizer, en dat het thans ook de tsaar zal zijn die over de toekomst van Frankrijk zal beslissen.

Alexander was aarzelend, op het ogenblik dat de Verbondenen Parijs binnendrongen. Nergens had hij bij de bevolking geestdrift en sympathie bemerkt voor een terugkeer der Bourbons, doch hij liet zich door Talleyrand overhalen, Talleyrand die hierbij enkel zijn eigenbelang op het oog had, en aldus keerde Lodewijk XVIII na een ballingschap van 23 jaar naar zijn vaderland terug om er de troon zijner voorvaderen te beklimmen.

De populariteit van de tsaar was overal geweldig. In Frankrijk had men de samenkomst van Tilsit niet vergeten en het volk stelde met vreugde vast, dat de overwinnaar zich ridderlijk gedroeg tegenover de overwonnen rivaal, in tegenstelling met de Engelsen en Pruisen die geen enkele vernedering aan de Fransen bespaarden.

In de overige Europese landen waar de val van Napoleon als een verlossing werd begroet, waren de vrijheidsgedachten van de Franse Omwenteling, overgewaaid met de legers van de republiek en het keizerrijk, nochtans levendig

gebleven, en werd dan ook met lof gesproken over de Russische monarch die in zijn land, het onderwijs, de kunst en de wetenschap had bevorderd, de lijfeigendom had afgeschaft en tal van vrijzinnige en sociale initiatieven had genomen.

Hij werd niet enkel als de redder, de verlosser beschouwd, maar als een der edelste, schranderste figuren van zijn tijd.

Dit aureool heeft hij voor het nageslacht bewaard ofschoon hij, nadat zijn idealistische droom de vrede onder de mensen te brengen schipbreuk had geleden, een meer absolutistische politiek ging voeren.

Heden nog geloven vele Russen en met hen ook talrijke geschiedschrijvers, dat hij geenszins te Taganrog in November 1825 overleed, maar dat hij het regeren en de verantwoordelijkheden moede, onder de deknaam Fiodor Kousmitch in Siberië als een soort kluizenaar, een staretz, zou geleefd hebben en op 20 Januari 1864, in de ouderdom van 87 jaar zou overleden zijn.

Wat er ook van zij, in 1814 was Alexander nog springlevend en dacht hij er geen ogenblik aan te abdiceren.

Na een verblijf te Parijs had hij een reis ondernomen naar Engeland, was dan te Kales ontscheept en op de terugweg welke over Den Haag zou lopen, trok hij op 29 Juni 1814 door onze stad waar hij gedurende een paar uren verbleef, juist voldoende om alle nieuwsgierige Gentenaars tevreden te stellen, en wat rust te nemen.

Voor het stadsmagistraat liep het avontuur echter minder plezierig af. Het gerucht was immers verspreid geworden, dat de tsaar op 25 Juni te Gent zou aankomen.

In allerijl moest de glansrijke overwinnaar een waardig onthaal worden voorbereid. Al wat op dat ogenblik te Gent een wapen droeg werd samengetrommeld om een escorte te vormen.

In de troonzaal van het stadhuis werd in een ommekeer, een troon opgetimmerd met de fluwelen baldakijn die in 1781 voor de plechtige inhuldiging van Jozef II had gediend en die later nog dikwijls dienst zou moeten doen.

Even spoedig werd besloten een luisterrijk bal te geven en duizend Gentenaars ontvingen een uitnodiging.

Aan de Brugsepoort had men een triomfboog opgericht waarop Norbert Cornelissen die de opschriften had opgesteld voor alle personages en politieke regimes, en eenieder het wierookvat had toegewaaid, thans de woorden: "Alexandro benefico, orbi pacificatori" liet prijken.

De overheden hadden op de gestelde dag plaats genomen onder een grote tent en wachtten de komst van de doorluchtige bezoeker af.

Rondom te Gent hadden de trompetters en trommelslagers post gevat: zij "droegen, voor de eerste maal de nieuwe roode livreye gemaekt ten jare 1812 en

gegalonneerd met galonnen naer 't stads wapen: de bekleetsels van keteltrommels en trompetters waren met stads ouden wapen opgeborduert, de wapens met haar versiersels door Bonaparte aen de stad gegeven in 1811 daer reeds afgedaen zijnde en waer mede zij nooit hadden gedient": men gebruikte dus de geschenken van Napoleon om de intrede van zijn overwinnaar Alexander I te begroeten.

Tot 's avonds laat wachtten de overheden te vergeefs op de komst van de tsaar, en men weet hoe wachten aangenaam is: de populariteit van Alexander zal hoogstwaarschijnlijk bij menig aanwezige een ferme deuk hebben gekregen. Eindelijk kwam een bode om 20 uur melden, dat het nutteloos was nog langer te paraderen daar de tsaar die dag niet zou aankomen.

Overheden, trompetters en trommelslagers verlieten hun tent om 's anderendaags opnieuw te gaan postvatten aan de stadspoort.

Drie dagen lang duurde dit spelletje en nog was de doorluchtige bezoeker aan de horizon niet verschenen.

Het magistratuur had zich nutteloos ingespannen om op 25 Juni klaar te komen met zijn feestprogramma, en de uitnodigingen op het bal werden samen met het mooie avondkleed geborgen...

Daar men niet meer met zekerheid wist op welke dag de wispelturige tsaar zijn intrede te Gent zou doen, had men zekerheidshalve boven op het Belfort wachters geplaatst die de komst van de monarch moesten aankondigen met klokkengelui, zodra zij in de verte de keizerlijke escorte de stadspoorten zagen naderen.

Doch eens te meer viel dit initiatief van het magistratuur verkeerd uit.

Op 29 Juni, toen Alexander eindelijk op weg was naar Gent, regende het immers, zoals het nog maar zelden te Gent had geregend en de arme, druipnatte schildwachten konden doorheen het regengordijn zelfs de toren van de St-Niklaaskerk niet ontwaren! Van klokkengelui was er dan ook geen sprake en zo deed Alexander I onverwachts zijn intrede in de Arteveldestad, als een acteur die een paar ogenblikken te vroeg op het toneel verschijnt.

Van een mislukking gesproken!

Alexander I was uitgenodigd geworden door graaf d'Hane-Steenhuysse om gedurende zijn kort verblijf in onze stad in de luxueuse appartementen van de graaf in de Veldstraat af te stappen.

Graaf d'Hane-Steenhuysse was dan ook zoals de vorige dagen 's morgens vroeg de weg naar Brugge opgetrokken, de keizer tegemoet, en ditmaal had hij het geluk hem in de verte, te Maldegem te ontwaren; hij maakte onmiddellijk rechtsomkeer en keerde ijlings naar Gent terug om het nieuws aan zijn echtgenote aan te kondigen die waarschijnlijk sedert drie of vier dagen bevelen uitdeelde voor de receptie en het feestmaal!

Wat er onderweg met de graaf gebeurde werd ons niet verhaald, doch een feit

staat vast: de tsaar arriveerde in de Veldstraat vóór de graaf en deze niet ken- nende, drukte hij hartelijk de hand van de heer Limnander, die hij dacht graaf d'Hane te zijn.

Op dat ogenblik was iemand erin geslaagd de wachters te verwittigen, dat de tsaar binnen Gent was en onmiddellijk gingen de klokken aan het luiden.

Wellicht om de verloren tijd in te halen, luidde men de klokken alle kwartie- ren gedurende gans het verblijf van de monarch in onze stad!

De tsaar was bij zijn aankomst bijna zo nat als de wachters van het Belfort, en zijn eerste woorden bij zijn aankomst in het Hôtel d'Hane-Steenhuuse waren dan ook een dringende vraag om zo spoedig mogelijk van klederen te mogen veranderen.

Het water liep hem langs zijn uniform, van zijn zilveren epauletten en van de pluimen van zijn hoed.

Gans de tijd die Alexander te Gent doorbracht, zou het ten andere stortregenen en van ons klimaat zal hij waarschijnlijk een weinig sympathieke indruk heb- ben behouden.

Hoe hij die enkele uren te Gent doorbracht en welke de reactie was van de bevolking zullen wij in een volgende bijdrage verhalen.

Wij hebben verleden week afscheid genomen van Tsaar Alexander I op het ogenblik dat hij zich met zijn kamerknecht in de hem voorbehouden apparte- menten terugtrok om nieuw en droog linnen aan te trekken na zijn intrede door de plassende regen in de Arteveldestad, want, zoals de Gazette van Gend het 's anderendaags opmerkte, de tsaar had er aan gehouden de kap van zijn koets te openen opdat de bevolking hem naar hartelust zou kunnen toejuichen. "Dezen bevrediger des weirelds" schrijft onze reporter vol enthousiasme, "maekt de grootste tegenstrijdigheyd met den overweldiger van Europa, die wij over eenige maenden in onze stad hebben zien komen; Buonaparte was by het schoonste weder in eene koetse gesloten; de minachtinge voor die hij als slaeven aanzag was op zijn aenzicht te lezen, en in het midden van de stad scheen de beul van onze kinderen zig aen het gezicht van een ieder te willen ontrekken..."

Den grooten Alexander komt in eene opene caleche, hij is geheel aen ons, hij beantwoordt alle onze begroetingen..."

Het was enkel uit loutere genegenheid voor de Gentse poorters dat de jonge tsaar regen en wind had getrotseerd. Hij wist dat de gebeurtenissen der laatste weken, gevoegd bij zijn faam van vrijzinnige monarch hem in gans Europa een grote populariteit hadden doen verwerven en hij wou deze reputatie, de vleiende bijnaam "beminnelijke bevrediger" eer aandoen. De tsaar vergat im- mers niet dat die reis van Frankrijk naar Engeland en daarna doorheen de Nederlanden hem leidde naar Wenen waar het Congres over het lot van Frank-

rijk en Europa zou beslissen en hij wenste de Oostenrijkse hoofdstad te bereiken, verzekerd van de sympathie van de bevolking der door hem bezochte landen.

Weinige streken hadden meer geleden onder het juk van Napoleon's nooit verzadigde eer- en oorlogszucht. Uit reactie tegen die jarenlange onderdrukking moest onze bevolking dan ook onvermijdelijk aan het hoofd, de oprichter van de Europese coalitie welke de Franse keizer ten val bracht, een onvergetelijk onthaal voorbehouden.

Van de Brugse poort tot de Veldstraat werd Alexander I stoetsgewijze gebracht door de afgevaardigden van de vijf hoofdgilden, de maatschappij Sinte-Cecilia, de burgerlijke en militaire overheden, en door de nering der Vleeschouwers, de prinsenkinderen, die sedert eeuwen, bij de plechtige inhuldigingen of bezoeken, de koningen en prinsen tot lijfwacht dienden.

Op gans de doortocht werd de tsaar geestdriftig toegejuicht door de bevolking en toen het wat laattijdig klokkengelui van het Belfort alle Gentenaars van de komst van de vermaarde monarch op de hoogte had gebracht, stroomden zij in dichte drommen naar de Veldstraat in de hoop de tsaar te mogen zien en toejuichen zoals zij het enkele maanden later in die zelfde straat en voor het zelfde huis zouden doen, wanneer Lodewijk XVIII, als banneling bij graaf d'Hane-Steenhuysse een onderdak zou komen zoeken.

Graaf Jan-Baptist d'Hane-Steenhuysse was ten andere een der meest vooraanstaande figuren uit het Gentse en zelfs uit het land.

De verbondenen hadden hem intendent van het Departement benoemd en in zijn prachtig hotel kan hij vorstelijk de hoogste gasten ontvangen.

Duizenden soldaten, Pruisische, Engelse, Russische, Hannoveraanse legergroepen lagen in die Junimaand van 1814 in onze stad gekantonneerd, wat geenszins in de smaak van onze bevolking viel, daar de meesten zich als de overwinnaars, bezetters aanstelden en net als hun voorgangers tot allerlei opeisingen overgingen.

Toen de Pruisische generaal von Borstel, om de eerste audiëntie van de tsaar verzocht, werd hem geantwoord, dat Alexander I de wens had uitgedrukt eerst de burgerlijke, geestelijke en militaire overheden der stad zelve te ontvangen. Een dergelijk, diplomatisch gebaar kon enkel ten zeerste op prijs gesteld worden door deze overheden.

Monseigneur de Broglie, die op 26 Mei te Gent was teruggekeerd, na een jarenlange ballingschap, graaf de Lens, burgemeester der stad, en de andere personaliteiten, werden aan Zijne Majesteit voorgesteld.

De burgemeester hield een korte doch schitterende toespraak, indien wij de Laval die de minste details van deze dag in zijn Dagboek heeft aangetekend, mogen geloven. De andere genodigden, zo vervolgt hij, lazen hun gelukwensen af.

De tsaar antwoordde in het Frans, dat hij volledig machtig was, zeer vriendelijk en ook zeer diplomatisch, waarna graaf d'Hane-Steenhuysse zijn hoge gast naar het Italiaans Salon begeleidde, waar een schitterend maal werd opgediend.

Dit Italiaans salon, welke wij heden nog kunnen bewonderen en dat getuige geweest is van zovele historische gebeurtenissen, is de mooiste zaal van het Hotel. Met zijn hoog gewelf, de Olympos voorstellende, geschilderd door Van Reysschoot, zijn kleurrijke met zuilen versierde galerij en vooral zijn éniġ mooi parket, welke vijf jaren arbeid vergde, was dit Salon het best geschikte kader om de Russische tsaar te ontvangen.

Doch de enigmatische monarch weigerde aan de somptueuze maaltijd deel te nemen en verkoos, alleen met zijn vleugel-adjutant aan een andere tafel te middagmalen, hem opgediend door zijn kok welke drie dagen op voorhand te Gent was aangekomen.

Na aldus op eigenaardige wijze het middagmaal genut te hebben, hield hij, wat wij heden een persconferentie zouden noemen en natuurlijk gaf hij alle aanwezigen de verzekering dat hij ons land indachtig zou zijn bij het aanstaande Congres te Wenen.

“Je prends grand intérêt à ce département, non seulement au département mais à toute la Belgique et je ne négligerai rien pour que vous ayez un souverain qui vous rende aussi heureux que vous le méritez”.

Een waar “cliché” dus, zoals onze tegenwoordige staatslieden er dagelijks aframmelen, maar dat steeds indruk maakt op de aanwezigen en een orkaan van toejuichingen doet losbarsten.

De overheden waren tevreden: nu moesten nog de Gentse bevolking en de Verbondene legers hun aandeel krijgen.

Ofschoon het nog steeds regende had een overgrote massa zich aan de ingang van het Hotel d' Hane-Steenhuysse verdrongen.

Toen Zijne Majesteit dan ook aan de ingangspoort verscheen, stegen uit duizenden kelen de woorden: Leve de tsaar, Vivat Alexander.

De vorst besteeg het paard van een zijner officieren en midden een ware mensenzee begaf hij zich langs de Koornmarkt en de Lange Munt naar de Vrijdagsmarkt om er de Pruisische troepen in oenschouw te nemen: “Om zijne genegenheid ten hoogste te brengen”, schreef ‘s anderendaags de Gazette van Gend, geeft hij ons de onuysprekelijke voldoeninge van te peird te springen in ‘n zeer regenachtig weder, om de revue te doen over de pruyssische troupen en om de voornaemste wijken van de stad te doorwandelen. De mans hebben met verrukinge beschouwt den grootsten, den edelmoedigste van de keyzers; de dames hebben bewonderd den schoonste van de mans!”

“Men hoorde nog men zag van ‘t gehuil” voegt de Laval er aan toe. Triomfantelijk werd de tsaar door de ganse bevolking naar de Vrijdagmarkt gebracht.

Toen de langs de doortocht opgestelde soldaten wilden verhinderen dat het volk de tsaar te dicht zou benaderen, gaf hij zelve het bevel de juichende massa naar hartelust haar vreugde en sympathie te laten uitschreeuwen en uitdrukken door de hand, het kleed of zelfs het paard van de monarch aan te raken"; en eenieder heeft geloofd, lezen wij in de Gazette van Gend, het geluk in zijn huys medegebragt te hebben, als hij maer had kunnen aanraken de hand, het kleed, het peird van Zijne Majesteyt".

Aan Dulle Griet werd Alexander opgewacht door de Pruisische staf welke hem de troepen voorstelde. De vorst woonde op de Vrijdagmarkt een grote wapenschouwing bij, waarna hij nogmaals geestdriftig toegejuicht door de Gentenaars, zich te paard naar de Dampoort begaf, waar zijn koetsen klaar stonden om Zijne Majesteit langs Antwerpen naar Nederland te brengen.

Voor zijn vertrek gaf hij nogmaals blijk van eenvoud en vriendelijkheid; terwijl de laatste hand gelegd werd aan het opladen van het reisgoed op de koetsen, stapte hij om zich tegen de regen te beschutten, de woning van 'n kleermaker binnen en "heeft met den zelve geduerende omtrent een quartier-ure op de minzaemste wijze geredekaevelt".

's Avonds was er, naar hoffelijke gewoonte, algemene verlichting in de stad en ging in de zalen van het Stadhuis het grote bal door.

Weliswaar mochten de genodigden er de aanwezigheid van de tsaar niet begroeten, doch zij werden niet helemaal ontgoocheld, daar daags voor de tsaar, nog andere hoge gasten te Gent arriveerden, namelijk Lord Littleton en de heren Adam en Gambier, Engelse afgevaardigden voor het voeren van vredesonderhandelingen met de Verenigde Staten, alsmede de heren Bayard en Clay, Amerikaanse afgevaardigden.

Die heren vereerden het bal met hunne tegenwoordigheid, zodat de nieuwsgierige Gentenaars per slot van rekening, toch nog gedeeltelijk voldoening kregen.

Inmiddels had Alexander I zijn reis voortgezet en kwam hij op 30 Juni 's avonds te Rotterdam aan, waar hij een bal bijwoonde en met ongemene geestdrift werd begroet, om dan 's anderendaags reeds, opnieuw in een open rijtuig, naar Den Haag af te reizen.

Pierre KLUYSKENS